

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM

Jak je z mírně pozměněného názvu předkládané práce patrné, navazují vědomě na srovnávací dílo mého učitele Franka Wollmana *Dramatika slovanského jihu*. Jestliže totiž dal slovinský slavista, literární historik a folklorista Matija Murko, jenž více než celé jedno desetiletí (1920–1931) působil na Karlově univerzitě v Praze a žil tu až do své smrti (1951), F. Wollmanovi „první podnět“ k napsání syntetického díla o dramatice slovanského jihu, pak k napsání této monografie dalo podnět celistvé Wollmanovo literárně teoretické, literárně historické a metodologické dílo.

Právě před sedmdesáti lety vyšlo Wollmanovo Srbochorvatské drama (1924), které spolu s jeho spisem o slovinském (1925) a bulharském (1928) dramatu tvoří analytický základ k syntéze o dramatice slovanského jihu. Žádné z nich však nepodává ucelený výklad dějin divadla jižních Slovanů, nýbrž je k nim pouze „připojen stručný, ale postačitelý vývoj jihoslovanského divadla“. F. Wollman se podle mého názoru správně domníval, že s dějinami divadla „dramatika, i tzv. původní, národní s nimi/.../ souvisí, zvláště u jižních Slovanů, velmi úzce“. (*Dramatika, předmluva, s. V.*)

Wollmanovy dílčí monografie i jeho typologicky srovnávací syntéza však nezachycují v úplnosti dvacetiletí mezi dvěma světovými válkami. První z nich dokonce podává „přehled vývoje do války“, ostatní dvě sledují poválečný vývoj pouze částečně. Je to však živé dědictví, na které je v mnoha směrech možno navazovat.

Za uplynulých více než sedm desítek let literární věda značně pokročila. Zrodily se četné nové literárněvědné koncepce i teorie, vznikly mnohé zcela nové pojmy v oblasti poetiky, versologie, teorie dramatu, textologie i teorie informací aj. Změnily se rovněž společenské a národnostní poměry na slovanském jihu. F. Wollman ještě v roce 1930 rozuměl pod „termíny Jihoslované a jihoslovanský Srbocharváty, Slovinci i Bulhary“. V souladu s tehdejšími unitaristickými teoriemi považoval Srbocharváty za jeden národ a jejich literaturu za společnou. Tento názor je však již dávno překonán. Srbové a Charváti měli ve svém historickém vývoji mnoho společného, jejich národní dějiny a formování jejich národních literatur se však vyvíjelo převážně samostatně. Písemnictví slovanského jihu proto dnes tvoří srbská, charvátská, slovinská, černohorská, bosensko–hercegovská (psaná srbsky, charvátsky, arabsky), bulharská a makedonská národní literatura, kterou přirozeně Wollman ve svých pracích nemohl ani vzpomenout (o makedonské literatuře a jazyce se zmiňoval až teprve po roce 1945).

Náš výklad se proto soustředil na stručné zachycení vývoje divadla a dramatu uvedených národních literatur v meziválečném období, tj. v letech 1918 až 1941 (resp. 1944). Takové časové vymezení přirozeně ve Wollmanových pracích není a ani nemohlo být. Jsem si přitom vědom, že v meziválečném jihoslovanském

unitaristickém státě se literární vývoj (tudiž i dramatická tvorba) chápal nezřídka tak, jak jej akceptoval také F. Wollman, tj. jako srbocharvátský a slovinský. Pokusil jsem se proto pojednat naopak o srbském, charvátském a slovinském divadle a dramatu mezi válkami samostatně. Přihlížel jsem přitom přirozeně k tomu, co napsal Wollman, ovšem můj výklad, postup i metody jsou poněkud odlišné od postupů a metod mého učitele. Což je ostatně s ohledem na časový odstup zcela přirozené.

Samostatné místo jsem vymezil vývoji (byť skromnému) makedonského divadla a dramatu v podmínkách nesamostatného národního postavení v rámci tehdejšího Království SHS a Jugoslávie. Zapadá však zcela organicky do celkového literárního a obecně kulturního vývoje balkánských slovanských národů v uvedeném období.

Ve své práci jsem vymezil patřičné místo pronikání a recepci bulharské, charvátské, slovinské a srbské dramatické tvorby na jeviště českých a slovenských divadel. Od počátků rozvoje divadla a dramatu jižních Slovanů do roku 1918 se objevovala na našich scénách díla srbských, slovinských, charvátských a bulharských autorů jen velmi sporadicky a nahodile. Na základě informací, které se mi podařilo shromáždit, mohu napsat, že v letech 1880–1918 se u nás hrálo celkem 23 představení divadelních her jihoslovanských autorů v Praze (13), Brně (5), Plzni (3) a na Kladně (2). Nejhranějšími autory byli Charvát Ivo Vojnovič, Srb Branislav Nušič a Slovinec Ivan Cankar. Českému divadelnímu publiku se představil jednou hrou ještě slovinský překladatel Kvapilovy Princezny Pampelišky dramatik Anton Funtek (1862–1932), bosensko–hercegovský prozaik Svetozar Čorović (1875–1919), Charvát Josip Kosor a příležitostný autor Fran Navál. V meziválečném období se situace změnila. Již v prvních desetiletích našeho století byli mnozí umělci ze slovanského jihu, zejména pěvci, angažováni v pražském Národním divadle (např. Marko Vušković, Mira Korošcová aj.). V meziválečných letech pak tu působil jako herec a režisér Charvát Zvonimir Rogoz (po pohostinském vystoupení v roce 1927 a 1929 se stal členem Národního divadla a setrval tu až do konce roku 1945), v Brně působil více než deset let režisér Branko Gavella aj. Také jejich přičiněním se dostávaly hry výrazných jihoslovanských autorů na české scény. Nezanedbatelnou úlohu hrál např. rovněž osobní vztah I. Vojnoviče k Praze, jeho sympatie k ní i styky s mnoha českými umělci.

V letech 1918 až 1941 se na českých a slovenských scénách hrála dramatická díla celkem 23 jugoslávských autorů a šest her bulharských dramatiků. Myslím, že uvedená čísla prozrazují spíše výrazný zájem o dramatickou tvorbu jižních Slovanů než naopak. U děl jihoslovanských autorů se přitom nerozlišovala národnost. Šlo spíše o umělecké hodnoty nebo o osobní kontakty, než o proporcionální zastoupení dramatiky jednotlivých jugoslávských národních literatur meziválečného období. Ostatně byli většinou přijímáni (obdobně jako je přijímal F. Wollman) jako „Srbocharváti“ jak do roku 1918, tak také v letech Království SHS a později (od roku 1929) Jugoslávie. B. Nušič nebo M. Krleža např. nebyli u nás i u nich

doma chápání jako srbský nebo charvátský tvůrce, nýbrž především jako jugoslávští autoři. Jeden i druhý (jako mnozí další tvůrci) mnoho znamenali jak pro charvátskou, tak i pro srbskou kulturu. Každý z nich přitom měl nepochybně výrazné národní povědomí. Byli však kulturně a všestranně vzděláni a maximálně tolerantní a nebyli nacionalisticky zatíženi.

Uvedl jsem příklad dvou velkých tvůrčích osobností dvou jihoslovanských národních literatur, abych ukázal, že Wollmanovo chápání „srbocharvátského“ literárního vývoje, které akceptovala tehdejší česká kulturní veřejnost i oficiální politika, nebylo nijak na škodu ani jednomu z děl charvátské, srbské nebo slovinšské literatury při jeho pronikání a recepci u nás.

Předkládaná monografie tvoří první část zamýšlené dvousvazkové práce. Druhá část zachytí vývoj divadla a dramatu jižních Slovanů od roku 1945 do roku 1989 a pronikání dramatických děl k nám.